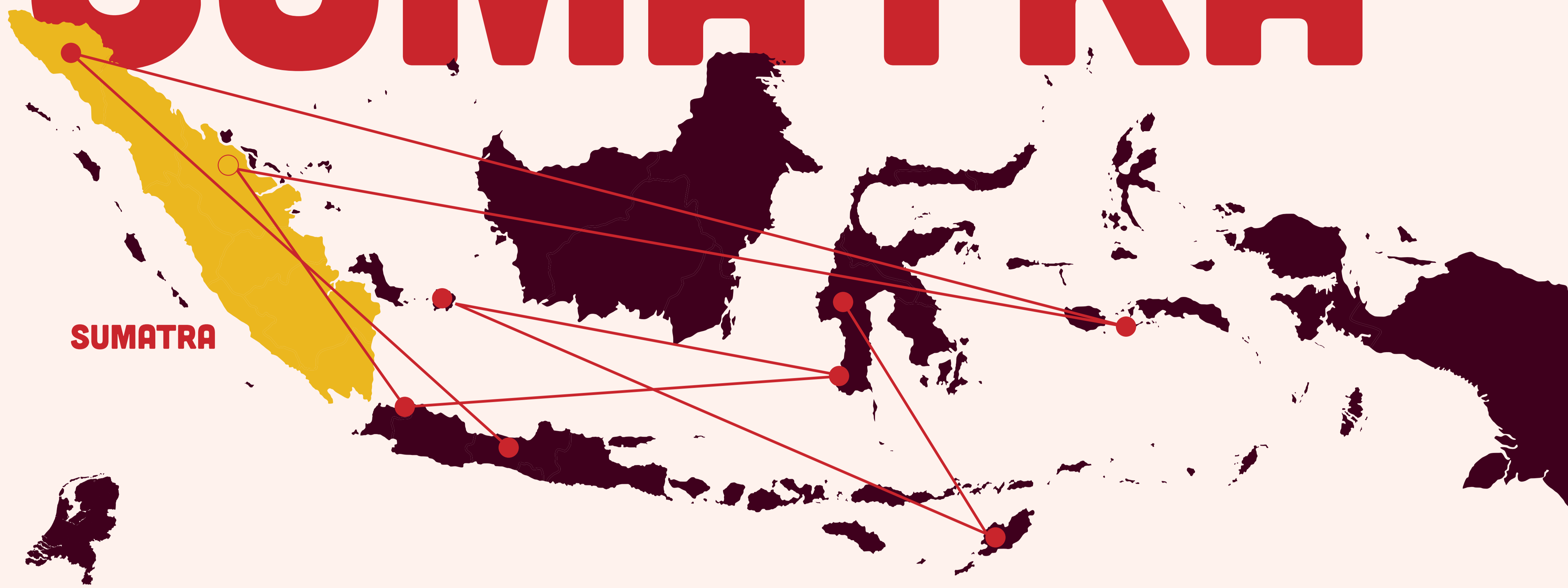


STRAATNAMEN INDISCHE BUURT

# SUMATRA PLANTSOEN

# OOST CAST

# SUMATRA



Sumatra is het op vijf na grootste eiland ter wereld en het op vier na grootste eiland in Indonesië. Het eiland is daarmee ruim elf keer zo groot als Nederland en thuisbasis van verschillende volken, waaronder de Batak, Minangkabau, Aceh en vele anderen. Daarnaast was het eiland tijdens de Nederlandse koloniale bezetting een belangrijk centrum van de handel in peper en oliewinning door Shell. Veel tot slaafgemaakten zijn naar het eiland vervoerd om er dwangarbeid te verrichten.

Steden zoals Medan en Padang hebben nog steeds overblijfselen uit die tijd, zoals koloniale gebouwen, historische handelsposten en militaire vestingen. Deze geschiedenis heeft veel sporen achtergelaten die nog zichtbaar zijn vandaag de dag. Ook het ecosysteem is ernstig bedreigd door de exploitatie van grondstoffen en ontbossing, palmolieplantages en illegale houtkap. Niet alleen vormt dit een bedreiging voor de ecologie, maar ook voor de diversiteit aan culturen en leefsysteem.

## BATAK

Een van de vele oorspronkelijke volkeren die al honderden jaren leeft op het eiland, is het Batak volk. De Batak-bevolking bestaat uit verschillende groepen, waaronder de Toba Batak, de Karo Batak, de Simalungun Batak en de Mandailing Batak. De Batak-cultuur wordt gekenmerkt door sterke sociale structuren, waarbij de familie en de gemeenschap centraal staan. Een opvallend kenmerk van de Batak-cultuur is de traditionele architectuur, met name de karakteristieke Batak-huizen. Deze huizen, ook wel *Rumah Bolon* (of *Rumah Adat*) genoemd, zijn gebouwd met een stevig houten frame en zijn vaak rijkelijk versierd met houtsnijwerk. Ze hebben een kenmerkend zadeldak en worden gebruikt als ontmoetingsplaats voor de gemeenschap en voor rituele en culturele activiteiten.

## SLAVERNIJ EN TABAKSPLANTAGES

Wist je dat Sumatra ook een beruchte geschiedenis heeft rondom tabaksplantages en slavernij? Tijdens de Nederlandse koloniale periode was Deli een belangrijk centrum voor de productie van tabak. De Amsterdammer

## Wist je dat Sumatra een beruchte geschiedenis heeft rondom tabaksplantages en slavernij?

Jacob Nienhuys startte hier in 1863 de eerste tabaksplantage. Het jaar daarop kwam de eerste Delitabak in Amsterdam op de markt. Grote plantages werden daarna opgezet door Nederlandse koloniale heersers. De tabaksplantages in Deli waren arbeidsintensief en vereisten een grote hoeveelheid arbeidskrachten. Om aan de vraag te voldoen, werd slavernij op grote schaal geïmplementeerd.

Tot slaafgemaakten werden uit verschillende delen van Indonesië en de omliggende regio's gehaald om op de plantages te werken. Niet alleen mannen, maar ook jonge vrouwen werden gedwongen tewerkgesteld. Na de afschaffing van de slavernij in toenmalig Nederlands-Indië in 1860 werd gebruik gemaakt van contractarbeiders die 'koeli' werden genoemd. Om een constante arbeidskracht te waarborgen, werd in 1880 de eerste zogeheten 'Koelie-Ordonnantie' ingevoerd. Eerst op Sumatra, maar later ook in de rest van voormalig Nederlands-Indië. Hierbij kregen Europese planters bij wet verregaande macht over de werkers. Zo konden zij hen bestraffen zonder tussenkomst van de rechtbank en waren zij zowel politie als rechter. Ondanks het gevaar voor eigen leven, kwamen werkers ook vaak in verzet tegen de onrechtvaardige en wrede omstandigheden op de plantages.



Twee vrouwen verplaatsen de zojuist binnengekomen tabaksbladeren, ca. 1910-1920, Belawan, Noord-Sumatra, bron Rijksmuseum.

## 'Hee, geef die toverstaf eens terug!'



Beluister hier het verhaal van kunstenaar Gigi van Grevenbroek achter het werk (z.o.z.) TOVERSTAF.



Scan voor de digitale wandelkaart.

## ROOFKUNST

Tijdens de koloniale periode zijn er veel culturele 'objecten' geroofd en als gevolg van de ongelijke machtsverhoudingen in bezit van Nederland gekomen. Zij werden tentoongesteld vanuit een Europese lens. Hierbij werden objecten en volkeren veelal afschilderend als 'anders', en slechts onderdeel van een breder Europees imperialistisch verhaal. Er is weinig aandacht voor de werkelijke betekenis voor de gemeenschappen waaruit zij zijn ontstaan.

Ook werden culturele 'objecten' van de Batak-bevolking toegeëigend. Een voorbeeld hiervan is een rijkversierde toverstaf met mens- en dierfiguren van glanzend zwart hout. De toverstaf werd voor verschillende doeleinden gebruikt; van het brengen van geluk tot voorkomen van ramspoed. Deze staf is nu nog steeds in het bezit van de Rijksuniversiteit Groningen.

*Een van de artefacten die zijn toegeëigend is een rijkversierde toverstaf met mens- en dierfiguren van glanzend zwart hout.*

Sinds de onafhankelijkheid heeft Indonesië vaker tevergeefs verzoeken ingediend om roofkunst en andere culturele objecten terug te laten gaan. In juli 2023 maakte de Nederlandse regering bekend dat honderden culturele objecten teruggaan naar Indonesië en Sri Lanka. Deze culturele objecten bevinden zich op dit moment in de collecties van het Nationaal Museum van Wereldculturen en het Rijksmuseum.

## INDISCHE BUURT

Javastraat, Ambonplein, Sumatra-plantsoen. Het is een greep uit namen van straten in de Indische Buurt in Amsterdam Oost. Maar wist je dat het verwijst naar een eilandrijk dat ongeveer 46 keer zo groot is als Nederland? OOSTCAST nodigt je uit om meer te leren over de onderbelichte verhalen die schuilen achter de straatnamen.

De straatnamen in deze buurt werden begin 20<sup>e</sup> eeuw gegeven. Indonesië was toen nog bezet door Nederland, dat het grote eilandrijk de koloniale naam Nederlands-Indië had gegeven. Veel straatnamen genoemd naar de eilanden bevatten nog de koloniale naamgeving. Zo heet het eiland Celebes eigenlijk Sulawesi, en heet de hoofdstad van Indonesië nu niet meer Batavia maar Jakarta.

## WANDELROUTE EN PODCAST

OOSTCAST bestaat uit een wandelroute, een podcast en artistieke reflecties over straatnamen en plekken in Amsterdam Oost. Centraal staan de koloniale geschiedenis en verhalen van toen en nu.

Wandel langs de 10 informatieborden en scan de QR-code stickers op straat (onderstreepte straatnamen op de routekaart) en hoor meer verhalen achter de straatnamen. De wandeling is 3,5 km lang. De wandeling start bij de Insulindeweg en eindigt bij het Javaplein, maar je kunt het ook andersom bewandelen.



SCAN HIER voor de podcast